

DE TIJD TRAP

Jaarverslag 2017

Inhoud

Introductie	5	Pers/communicatie	21
		Folder en flyer	21
Stichting De Tijdtrap	7	Boek	21
Samenstelling bestuur	8	Digitale communicatiemiddelen	21
Projectmedewerkers/freelancers		App Rondwandeling Middeleeuws	
De Tijdtrap	8	Rotterdam	21
		Website	21
Financieel verslag	9	Social media	22
		Media	22
Activiteitenoverzicht	11	Ambities 2016	23
Rondleidingen 2017	11		
Rotterdam Tours	11		
Programmering	11		
Aan tafel met Erasmus	12		
Invulling showcases 'Oog in oog			
met een archeoloog'	16		
010 Says it all Markthal Says it All			
Spoken Word Festival	17		
Maand van de Onderwereld			
Rotterdam	18		
Verbeteringen zichtbaarheid,			
belettering en wayfinding	19		

Introductie

De Tijdtrap vormt sinds oktober 2014 een bijzonder onderdeel van de Rotterdamse Markthal. De gratis toegankelijke tentoonstelling vertelt het verhaal van de opgravingen voorafgaand aan de bouw van de Markthal en vele vondsten die gedaan zijn. Het gaat om de bewoningssporen en vele honderden vondsten die samenhangen met de pre-stedelijke nederzetting Rotta (900-1100 na Christus) en met de stad Rotterdam uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd.

De Tijdtrap is een initiatief van Provast (de ontwikkelaar van de Markthal) en de afdeling archeologie van de gemeente Rotterdam (BOOR). Door de financiële bijdragen van diverse fondsen en stichtingen is De Tijdtrap gerealiseerd. In oktober 2014 is De Tijdtrap officieel geopend. Sindsdien hebben vele bezoekers de vitrines van De Tijdtrap bekeken.

In 2017 hebben 7.403.033 bezoekers de Markthal bezocht. Een deel van deze bezoekers heeft De Tijdtrap bezocht. Als we van een schatting uitgaan dat ongeveer 5% hiervan De Tijdtrap heeft bekeken, betekent dit dat in 2017 minstens 370.000 mensen De Tijdtrap hebben bekeken.

In 2017 hebben verschillende activiteiten plaatsgevonden in het kader van de viering van het Erasmusjaar. Daarbij is de samenwerking gezocht met partijen zoals de Bibliotheek Rotterdam en De Wereld van Smaak (horecagelegenheid in de Markthal). Ook is de samenwerking met de Markthal zelf op het gebied van communicatie geïntensiveerd. Daarnaast is geïnvesteerd in het zichtbaarder maken van de Tijdtrap door de belettering en bestickering aan te passen.

Stichting De Tijdtrap

Stichting De Tijdtrap heeft een aantal belangrijke doelstellingen voor de lange termijn, die onlosmakelijk met De Tijdtrap zijn verbonden. Dit zijn onder andere:

- Zorgdragen voor het beheer van De Tijdtrap.
- Zorgdragen voor de inrichting en organisatie van randprogrammering rondom De Tijdtrap. Hierbij wordt samengewerkt met andere partijen en erfgoedpartners in Rotterdam en aansluiting gezocht bij bestaande evenementen.
- Bezoekers aan de hand van de archeologische vondsten te informeren over het ontstaan van Rotterdam.

De stichting beoogt op een aansprekende, laagdrempelige manier te informeren over de Rotterdamse archeologie en geschiedenis aan een groot en breed publiek. Dat gebeurt aan de hand van de archeologische collectie van de opgraving Markthal en van andere in Rotterdam uitgevoerde opgravingen. Ook relevante voorwerpen, teksten en afbeeldingen uit de verzamelingen van andere erfgoedpartners in de stad (zoals Stadsarchief Rotterdam, Museum Rotterdam, Maritiem Museum Rotterdam, Museum Boijmans Van Beuningen) kunnen worden ingezet.

Het is de bedoeling dat De Tijdtrap verwijst naar andere erfgoedinstellingen in de stad en naar evenementen waarbij het Rotterdams verleden beleefd kan worden.

Samenstelling bestuur

Het bestuur van stichting De Tijdtrap bestaat uit:
Arnold Carmiggelt - hoofd Archeologie Rotterdam (BOOR)
Alexandra van Dongen - Conservator Pre-industriële
vormgeving Museum Boijmans Van Beuningen en
Wereldmuseum Rotterdam
Hans Schröder (ex-partner Provast tot 1 januari 2015)

Projectmedewerkers/freelancers De Tijdtrap:

Josje Stoel - zakelijke projectleiding / communicatie
Marjolein van den Dries - coördinatie en organisatie /
communicatie en PR
Jeroen van Leeuwen (Provast) - financiële administratie
Robin Stam - vormgeving
Menno Schröder - website
Cees Herweijer - Archeologie Rotterdam (BOOR) - beheer van De
Tijdtrap

Het bestuur van De Tijdtrap kwam in 2017 zeven keer bij elkaar
tijdens een bestuursvergadering.

Financieel verslag

Voor De Tijdtrap wordt een totaalbegroting van vijf jaar gehanteerd, deze loopt van 2014 t/m september 2019. De kosten voor de tentoonstelling zijn in 2017 wederom hoger dan verwacht. Dit vanwege meerdere technische storingen aan de beamers en aanpassingen om fijnstof uit de parkeergarage te minimaliseren in de tentoonstellingsruimtes. Om het ambitieniveau te kunnen bereiken zijn er ook dit jaar weer enkele aanpassingen gedaan, waaronder het vergroten van de zicht- en vindbaarheid van De Tijdtrap om de gewenste schaal en impact te krijgen. Vanwege de verschillende ingrepen worden de tentoonstellingskosten hoger dan van tevoren ingeschat. In 2017 zijn er meer kosten voor randprogrammering gemaakt dan het jaar ervoor (Aan Tafel met Erasmus). Op de post communicatie hebben we, door inzet vanuit BOOR in natura, kunnen besparen.

Dankzij de bijdragen van de gemeente Rotterdam, BOOR, Provast, Bureau Binnenstad, TBI, het Job Dura Fonds, Dura Vermeer Groep NV, Stichting Bevordering van Volkskracht, VSBfonds, G.Ph. Verhagen Stichting, Stichting H. Muller's Vaderlandsch Fonds, Stichting Swart-van Essen, Stichting Van Achterbergh-Domhof, Van Cappellen Stichting, Prins Bernard Cultuurfonds Zuid-Holland, de Erasmusstichting, Stichting Verzameling van Wijngaarden Boot en Stichting Departement Rotterdam der Maatschappij tot Nut van 't algemeen kon De Tijdtrap worden gerealiseerd.

Om het gewenste niveau van de kwaliteit van de verschillende tentoonstellingen, randprogrammering en een stevig educatief programma voort te kunnen zetten zal worden ingezet op het werven van extra gelden hiervoor, wanneer meer bekend is over de periode vanaf september 2019.

Archeologie Rotterdam (BOOR) heeft ook in 2017 een bijdrage in natura gegeven. Deze bijdrage werd ingevuld door het beschikbaar stellen van medewerkers die werkzaamheden verrichten voor De Tijdtrap (communicatie, rondleidingen, beheer archeologische vondsten).

Activiteitenoverzicht

Rondleidingen 2017

Er zijn vooraf geboekte rondleidingen gegeven aan verschillende groepen; schoolklassen, collega's van de gemeente Rotterdam, collega's van archeologische diensten of groepen geïnteresseerden die een rondleiding boeken. Tijdens evenementen zoals Aan tafel met Erasmus en de Maand van de Rotterdamse Onderwereld zijn ook rondleidingen gegeven. In totaal zijn rondleidingen gegeven aan ruim 650 personen.

Rotterdam Tours

Rotterdam Tours geeft (geboekte, betaalde) rondleidingen in de Markthal en langs De Tijdtrap. Afgelopen jaar heeft Rotterdam Tours 169 verschillende partijen in de Markthal rondgeleid (i.s.m. De Tijdtrap), dat zijn ruim 3900 personen. In het merendeel van de gevallen is tijdens de rondleiding ook De Tijdtrap bezocht.

Programmering

De Tijdtrap heeft verschillende evenementen georganiseerd of deelgenomen als partner van een bestaand evenement. Vaak werd hierbij samenwerking gezocht met erfgoedpartners zoals BOOR, Museum Boijmans Van Beuningen en Bibliotheek Rotterdam, de Wereld van Smaak en de organisatie van het Spoken Word evenement O10 Says it All. Daarnaast is in 2017 de samenwerking met de Markthal en Kleipierre intensiever geworden.

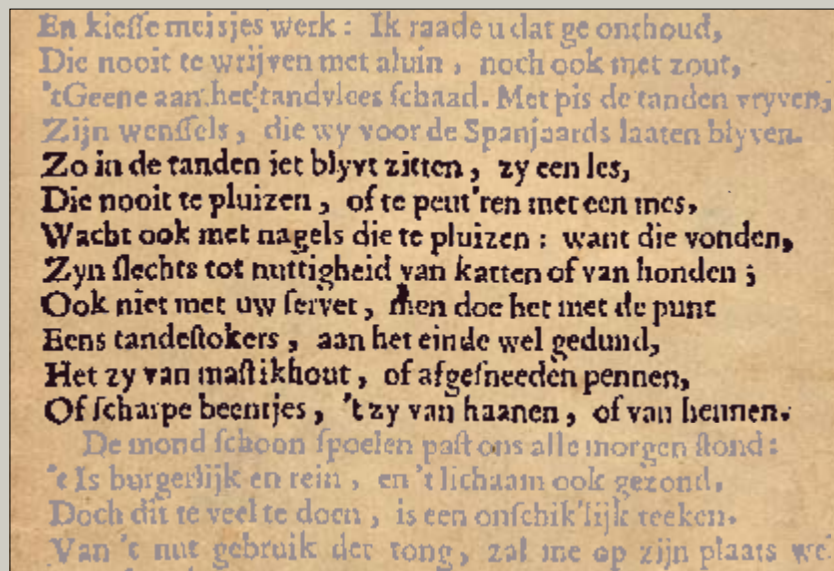

Expositie 'Aan tafel met Erasmus'

Aan tafel met Erasmus

Historisch diner met theater, rondleiding en smakelijke verhalen
Samenwerking met BOOR, Museum Boijmans Van Beuningen en
De Wereld van Smaak

In De Tijdtrap is vanaf eind september 2016 de pop-up expositie 'Aan tafel met Erasmus' gepresenteerd. Centraal stond het boek 'Goede Manierlijke Seden' dat Erasmus schreef omstreeks het jaar 1530. Dit boek was erop gericht om de jeugd goede manieren aan te leren. Archeologische vondsten uit de tijd van Erasmus illustreerden een aantal adviezen uit dit boek. Denk hierbij aan hygiënische zaken als een oorschraper of tandenstoker en tafelgerei. Het Erasmusjaar en deze mini-expositie vormden de aanleiding voor een historisch diner met als thema 'Aan tafel met Erasmus'.

Een solaet dat pantodapum heet

Italiaensche hateletten

Een Warmoestoerte

Witte sausse die tot veel soorte van spise dient

Ghewapende rape, Rooms

Boonen gefrijt, Rooms

Quecruyt

Cleine lecker tartkens

Ypocras

Het diner bestond uit authentieke gerechten naar middeleeuws recept, die zijn samengesteld door culinair journaliste Janny de Moor (onder andere bekend van Trouw en auteur van diverse kookboeken). De deelnemers kregen in een viergangendiner gerechten uit de 16e eeuw voorgeschoteld, zoals Warmoestoerte en quecruyt. Hierbij is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van authentieke ingrediënten en bereidingswijzen.

Er werd gegeten aan lange tafels (in De Wereld van Smaak) die gedekt waren volgens 16e-eeuwse traditie: met een bord, mes en lepel en geurige specerijen op de tafel. De vork ontbrak in die tijd nog aan tafel dus er mocht met de handen gegeten worden en uiteraard ontbrak een servet niet. Voor men aan tafel ging kon iedereen bij Mijntje (de keukenmeid van Erasmus) de handen wassen.

Tussen de gangen door vertelde Alexandra Gaba-van Dongen, conservator Museum Boijmans Van Beuningen, over de gerechten en de eet- en tafelgewoonten uit de 16e eeuw. Een introductie in de archeologie van deze locatie, Rotterdam en De Tijdtrap werd door stadsarcheoloog Arnold Carmiggelt verzorgd. Daarna kregen alle deelnemers een korte rondleiding langs De Tijdtrap. Hier werden de echte archeologische voorwerpen getoond die in middeleeuws Rotterdam in de keuken werden gebruikt en op tafel stonden.

Tijdens het diner was er theater en speelde actrice Caja van der Poel de rol van Mijntje, de keukenmeid van Erasmus. Zij speelde ook een tafelspel, een korte monoloog zoals in de tijd van Erasmus gebruikelijk was om het diner luister bij te zetten.

Aan het einde van de avond kregen alle gasten een goodiebag uitgereikt met daarin onder andere het receptenboekje van de gerechten van de avond en informatie over De Tijdtrap.

Er was veel animo voor dit unieke diner. De eerste editie was dan ook snel uitverkocht en er volgde al snel een tweede editie. Ook deze verkocht uit. In totaal hebben 180 gasten deelgenomen aan dit diner.

Invulling showcases 'Oog in oog met een archeoloog'

De draaideuren van de Markthal zijn voorzien van vitrines (twee per draaideur). In totaal betreft het vier draaideuren met twee vitrines dus acht showcases in totaal. Deze worden wisselend ingevuld door ondernemers uit de Markthal en voor diverse activiteiten en acties van de Markthal. Voor De Tijdtrap was het mogelijk deze vitrines voor een periode van twee maanden aaneengesloten in te richten. Er is voor gekozen om een opvallende presentatie te maken van een archeoloog die een vondst vasthoudt als een 'pop-up' persoon. Onder de noemer 'oog in oog met een archeoloog' werden mensen gewezen op de archeologische vondsten onder de Markthal. In elke vitrine lag ook nog een krat met daarin een aantal aansprekende vondsten zoals Jacobakannen of runderschedels.

010 Says it All Spoken Word Festival

Samenwerking met de Markthal en organisatie 010 Says it All

De Tijdtrap en de Markthal maakten onderdeel uit van (als deelnemende locatie) het eerste Rotterdamse Spoken Word festival: 010 Says it All. Onder de noemer Markthal Says it All vonden op verschillende plekken in de Markthal spoken word en muziek-optredens plaats. Onder leiding van een spoken word artiest konden belangstellenden afdalen naar De Tijdtrap en daar een spoken word rondleiding krijgen. Dit leverde behalve nieuwe bezoekers ook nieuwe geïnteresseerden, PR en vermeldingen op via social media waarop deze organisatie zeer actief is.

Maand van de Onderwereld Rotterdam

Samenwerking met Gemeente Rotterdam

Tijdens de Maand van de Onderwereld is De Tijdtrap de locatie geweest voor een aantal gratis rondleidingen 'Tree voor tree terug in de tijd' die werden georganiseerd op een zaterdag. Alle rondleidingen mochten op veel belangstelling rekenen en waren 'uitverkocht'.

Tip: bekijk op YouTube de serie 'Rotterdam van onderen'. In de eerste aflevering aandacht voor de archeologie van de Markthal en De Tijdtrap.

Verbeteringen zichtbaarheid, belettering en wayfinding rondom vitrines

Samenwerking met Kossmann.deJong

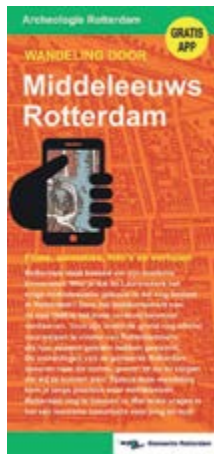
Archeologen uit China bezoeken tijdens een rondleiding De Tijdtrap

Een van de uitkomsten van het publieksonderzoek, in 2016 door de Universiteit Leiden gehouden, was dat de zichtbaarheid van de vitrines verbeterd kon worden. Dit advies resulteerde in een plan van aanpak in samenwerking met de ontwerpers van de expositie Kossmann.deJong voor diverse verbeteracties. Uiteindelijk is ervoor gekozen om de folies rondom de vitrines deels weg te snijden om zo meer zicht op de voorwerpen in de vitrines te krijgen. Ook is de bestickering van de vitrineteksten aangepast met grote teksten en is boven de vitrines een nieuwe toevoeging gedaan in de vorm van jaartallen en onderwerp van de vitrines. Tenslotte is nu bij elke vitrine een verwijzing naar De Tijdtrap als geheel en de verschillende verdiepingen geplaatst.

Op deze manier is de presentatie nog zichtbaarder en duidelijk dat elke individuele verdieping onderdeel is van een groter geheel.

Pers/communicatie

De communicatiemiddelen bestaan uit analoge- en digitale middelen. Beide worden veelvuldig ingezet, met meer nadruk op de digitale (en vaak gratis) communicatiemiddelen.

Folder en flyer

De folder van De Tijdtrap is herzien en heeft nu een nieuwe, frisse uitstraling, beeld en teksten. Tevens is er een flyer ontworpen voor in de folderrekken in de Markthal bij de roltrap. Dit is een opvallende geelkleurige flyer die in twee talen bezoekers moet prikkelen om af te dalen naar De Tijdtrap.

Boek

Bloedstollend Vastgoedverhaal: 'Markthal Rotterdam van idee tot icoon' door Hans Schroder

In dit boek wordt de lezer meegenomen in het verhaal over de ontwikkeling, bouw en eerste drie jaar exploitatie van de Markthal. De archeologische onderzoeken en De Tijdtrap ontbreken niet in dit overzichtswerk.

Digitale communicatiemiddelen

APP rondwandeling Middelieeuws Rotterdam (ontwikkeld door Archeologie Rotterdam) verschenen waarin De Tijdtrap ook een van de stops in de wandeling is. De App is onderdeel van de IziTravelApp en is in de Apple Store of Google Play Store te downloaden en te vinden onder de zoekterm Rotterdam.

Website www.detijdtrap.nl

De website is door ruim 1800 individuele bezoekers bezocht. Gemiddeld besteden de bezoekers ruim een minuut tijd op de website om informatie te verkrijgen.

4 STAD & REGIO

Historisch diner in de Markthal: dat smaakt naar meer

In de Markthal in Rotterdam konden dinergasten gisteren letterlijk proeven van het leven van de filosoof Erasmus. Voor Aan Tafel met Erasmus was er in restaurant De Wereld van Smaak een authentiek 16de eeuwse diner geïnspireerd door deze beroemde Rotterdammer.

Priscilla van Agteren
Rotterdam

Wie standaard 21ste eeuwse voer als hamburger, spaghetti of sushi beu is, zit goed bij Aan Tafel met Erasmus. Het menu uit de tijd van de filosoof laat de negentig tafelgasten kennismaken met exotisch klinkende gerechten als 'warmoestoen' (poemenaart) en 'ghewapende rape' (koolraap met grutmolten boort). Het menu, samengesteld door culinair journalist Janny de Moor, is gebaseerd op echte recepten uit die tijd. Grote kans dus dat Erasmus zelf ook zijn tanden heeft gezet in 'Italiensche hantelen' (spiezen met kalfschuitze).

Alexandra van Dongen, conservator van Museum Boijmans Van Beuningen en het Wereldmuseum, geeft tijdens het diner uitleg over de maaltijden en tafelgewoontes. Erasmus is voor haar een dankbare bron van kennis. „Hij hechte veel belang aan goede manieren en schreef een

boekje voor de jeugd over hoe zij zich moesten gedragen. Hij wijddde hierin een heel hoofdstuk aan tafel etiquette”, zegt ze. Ook treedt Mijntje op, de reïncarnatie van een 16de eeuwse kreukmeid, vertolkt door verhalenverteller Caja van der Poel. Zij demonstreert de oude gebruiken.

Haar hulp is direct nodig. De tafel is gedeukt, er staan wijnglazen en er ligt een lepel en een mes... Maar waar is de vork? „Die is er niet”, zegt Mijntje. „De mensen hadden die altijd bij zich, je vork was je hand.” Om een klederboel te voorkomen, was er een opvallende rol weggelegd voor het servet. Dat ging niet naast het bord, of op schoot, maar over de linkerschouder. Ter illustratie drapeert Mijntje het servet over haar bovenarm en schouder al ware ze een stierenvlechter. De gasten doen haar grinnelend na.

Het is even wennen, maar al snel plukt de zaal tevrede aan de eerste gang, een salade met diverse groenten en eetbare bloemen. Met genoegeen storten ze zich daarna op de kalfspeizen. Voor Van Dongen smaakt de avond naar meer. „Mooi om te zien dat mensen genieten. Het zou leuk zijn om meer met dit onderwerp te doen, een workshop voor scholen maken bijvoorbeeld.”

▲ Exotisch klinkende gerechten uit de tijd van Erasmus in de Rotterdamse Markthal. FOTO: FRANK DE ROO

Social media

De Tijdtrap is ook actief op social media. Via Facebook, Twitter en sinds 2017 ook Instagram worden berichten en afbeeldingen met de volgers gedeeld of wordt De Tijdtrap genoemd in berichten van andere partijen of personen. Op Facebook heeft De Tijdtrap de meeste volgers (ruim 500) en worden naast eigen berichten ook berichten met relevante (erfgoed) informatie of van bijvoorbeeld De Markthal gedeeld. Twitter en Instagram worden iets minder veelvuldig gebruikt. Het aantal volgers bij deze media is dan ook navenant minder.

Media

In het Algemeen Dagblad verscheen een artikel naar aanleiding van het historisch diner Aan tafel met Erasmus waarin uitgebreid over het diner werd geschreven.

Ambities 2018

De Tijdtrap werkt voortdurende aan de verbetering van de expositie en de zichtbaarheid daarvan. Voor 2018 zijn dit de belangrijkste punten die De Tijdtrap op de agenda zet:

- Verbeteren van de wayfinding en zichtbaarheid van De Tijdtrap voor bezoekers van de Markthal. Dit kan door middel van het plaatsen van bordjes of andere manieren van signaleringen met name vanaf de Markthalvloer en in het roltrappenhuis.
- Uitvoeren van randprogrammering waarbij samenwerking met andere culturele partners wordt gezocht of deelname aan bestaande evenementen zoals De Maand van de Rotterdamse Onderwereld.
- De relatie met en de bekendheid van De Tijdtrap bij onze 'buren' versterken; de bewoners van de Markthal en de ondernemers in de Markthal.

